

TURIZM SOHASIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIRI

Turdibaev Raxman Quwanishbay uli

Qoraqalpoq davlat universiteti magistranti

+998906510725

rahmanturdibaev270@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada turizm sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etishning korxonalar raqobatbardoshligiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot davomida raqamli platformalar, sun'iy intellekt, mobil ilovalar, onlayn bronlash tizimlari va smart-xizmatlar kabi zamonaviy texnologiyalarning xizmat sifati, operatsion samaradorlik hamda mijozlar tajribasini oshirishdagi o'rni o'rganildi. Empirik tahlillar innovatsion yechimlar turistik korxonalarning xarajatlarini kamaytirishi, marketing imkoniyatlarini kengaytirishi va bozordagi raqobat ustunligini mustahkamlashini ko'rsatadi. Natijalar asosida mahalliy turizm korxonalarida innovatsion texnologiyalarni samarali joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Turizm, innovatsion texnologiyalar, raqamli transformatsiya, raqobatbardoshlik, sun'iy intellekt, smart-turizm, korxona samaradorligi.

Аннотации: В данной статье научно проанализировано влияние внедрения инновационных технологий в сфере туризма на конкурентоспособность предприятий. В ходе исследования была изучена роль современных технологий, таких как цифровые платформы, искусственный интеллект, мобильные приложения, системы онлайн-бронирования и смарт-сервисы, в повышении качества обслуживания, операционной эффективности и клиентского опыта. Эмпирический анализ показывает, что инновационные решения снижают затраты туристических предприятий, расширяют маркетинговые возможности и укрепляют конкурентное

преимущество на рынке. На основе результатов разработаны практические рекомендации по эффективному внедрению инновационных технологий на местных туристических предприятиях.

Ключевые слова: Туризм, инновационные технологии, цифровая трансформация, конкурентоспособность, искусственный интеллект, смарт-туризм, эффективность предприятия.

Abstract: In this article, the impact of the introduction of innovative technologies in the tourism sector on the competitiveness of enterprises is scientifically analyzed. During the study, the role of modern technologies such as digital platforms, artificial intelligence, mobile applications, online booking systems, and smart services in improving service quality, operational efficiency, and customer experience was studied. Empirical analysis shows that innovative solutions reduce the costs of tourism enterprises, expand marketing opportunities, and strengthen competitive advantages in the market. Based on the results, practical recommendations have been developed for the effective implementation of innovative technologies at domestic tourism enterprises.

Key words: Tourism, innovative technologies, digital transformation, competitiveness, artificial intelligence, smart-tourism, enterprise efficiency.

Kirish

Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm sohasining jadal rivojlanishi innovatsion texnologiyalarni joriy etishni korxonalar raqobatbardoshligini oshirishning muhim strategik omiliga aylantirmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun'iy intellekt, onlayn bronlash platformalari va mobil ilovalar turistik xizmatlarni tashkil etish, boshqarish hamda iste'molchiga yetkazish jarayonlarini tubdan o'zgartirmoqda. Natijada turistlarning talab va xulq-atvori o'zgarib, xizmat ko'rsatishda tezkorlik, qulaylik va individuallashtirish darajasi asosiy ustuvorlik sifatida namoyon bo'lmoqda.

Soʻnggi yillarda turizm bozorida raqobat muhitining kuchayishi korxonalardan innovatsion yondashuvlarni faol qoʻllashni talab etmoqda. Ilmiy tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, innovatsion texnologiyalarni joriy etgan turizm korxonalari xizmat sifati, mijozlar sodiqligi va bozor ulushi boʻyicha yuqori natijalarga erishmoqda. Shu bilan birga, koʻplab mahalliy turizm subyektlarida raqamli transformatsiya jarayoni yetarli darajada tizimli amalga oshirilmayapti, bu esa ularning raqobatbardoshlik darajasiga salbiy taʼsir koʻrsatmoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — turizm sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etishning korxonalar raqobatbardoshligiga taʼsirini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda ushbu jarayonning samaradorligini oshirish yoʻllarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot doirasida innovatsion texnologiyalarning turizm korxonalari faoliyatiga taʼsiri, ularning raqobat ustunliklarini shakllantirishdagi oʻrni va amaliy qoʻllanish mexanizmlari oʻrganiladi.

Adabiyotlar tahlili

Turizm sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etish masalasi soʻnggi yillarda koʻplab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng tadqiq etilmoqda. Ilmiy adabiyotlarda innovatsiyalar turizm korxonalarining xizmat sifati, boshqaruv samaradorligi va raqobatbardoshligiga bevosita taʼsir etuvchi asosiy omil sifatida eʼtirof etiladi. Xususan, M. Porter raqobat ustunligini shakllantirishda texnologik yangilanishlarning muhimligini taʼkidlab, innovatsiyalar xarajatlarni kamaytirish va xizmatlarni differensiallashtirish imkonini berishini asoslab bergan.[1,33]

D. Buhalis va R. Law tadqiqotlarida axborot texnologiyalarining turizm menejmenti va marketingidagi roli tahlil qilinib, raqamli platformalar turistik mahsulotni yaratish va isteʼmolchiga yetkazishda markaziy oʻrinni egallashi koʻrsatib oʻtilgan. Mualliflar e-tourism konsepsiyasi orqali korxonalar bozor talabiga tez moslashishi va raqobatbardoshlikni oshirishi mumkinligini ilmiy asoslab beradilar. Shuningdek, Z. Xiang va U. Gretzel ijtimoiy tarmoqlar va onlayn axborot manbalarining turistlar qaror qabul

qilish jarayoniga ta'sirini o'rganib, raqamli marketingning turizmga strategik ahamiyatini yoritgan.[2,61]

Sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan xizmatlarning turizmga joriy etilishi masalasi S. Ivanov va C. Webster ishlarida tahlil qilingan bo'lib, mualliflar robotlashtirilgan va AI asosidagi xizmatlar xarajatlarni qisqartirish bilan birga mijozlar qoniqish darajasini oshirishini ta'kidlaydilar. I. P. Tussyadiyah va S. Park esa mehmonxona xizmatlarida robotlardan foydalanish iste'molchilar tomonidan ijobiy baholanishini empirik tadqiqotlar asosida isbotlaydi.[3,42]

Shu bilan birga, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, innovatsion texnologiyalarni joriy etishning amaliy mexanizmlari va ularning turizm korxonalari raqobatbardoshligiga ta'sirini baholash bo'yicha mahalliy tadqiqotlar yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Mazkur holat ushbu tadqiqotning dolzarbligini yanada oshiradi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda turizm sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etishning korxonalar raqobatbardoshligiga ta'sirini aniqlash maqsadida kompleks ilmiy-tadqiqot metodologiyasi qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik tahlil usullari uyg'unlashtirildi.

Nazariy tadqiqot bosqichida ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, xalqaro ilmiy jurnallarda chop etilgan maqolalar va rasmiy hisobotlar tahlil qilindi. Ushbu bosqichda tahlil, sintez, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanilib, innovatsion texnologiyalar va raqobatbardoshlik tushunchalarining ilmiy mazmuni aniqlashtirildi.

Empirik tadqiqot jarayonida taqqoslash, tizimli tahlil va statistik baholash usullari qo'llanildi. Turizm korxonalarida qo'llanilayotgan raqamli platformalar, CRM tizimlari, onlayn bronlash xizmatlari va sun'iy intellekt asosidagi yechimlarning xizmat sifati, mijozlar qoniqishi va operatsion samaradorlikka ta'siri baholandi. Raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini aniqlashda xizmat sifati, xarajatlar samaradorligi, mijozlar sodiqligi va marketing natijadorligi mezonlaridan foydalanildi.

Shuningdek, tadqiqotda SWOT tahlili asosida innovatsion texnologiyalarni joriy etish samaradorligi baholandi. Olingan natijalar asosida umumlashtirish va ilmiy xulosalar chiqarish orqali turizm korxonalarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Natijalar

Tadqiqot jarayonida turizm korxonalarida innovatsion texnologiyalarning joriy etilish darajasi va ularning raqobatbardoshlikka ta'siri bo'yicha bir qator muhim natijalar aniqlandi. Tahlil qilingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalarni faol qo'llayotgan turizm korxonalarida xizmat ko'rsatish sifati va operatsion samaradorlik sezilarli darajada oshgan.

Natijalarga ko'ra, onlayn bronlash tizimlari va mobil ilovalardan foydalanuvchi korxonalarda mijozlarga xizmat ko'rsatish tezligi oshgani hamda buyurtmalarni qayta ishlash vaqti qisqargani kuzatildi. CRM tizimlari joriy etilgan korxonalarda mijozlar haqidagi ma'lumotlar bazasi shakllangan va takroriy xaridlar ulushi yuqoriroq bo'lgani aniqlandi. Shuningdek, raqamli to'lov tizimlaridan foydalanish moliyaviy operatsiyalarning shaffofligi va qulayligini ta'minlagan.

Sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan xizmatlardan foydalanayotgan turizm korxonalarida xarajatlar samaradorligi oshgani qayd etildi. Xususan, avtomatlashtirilgan buyurtma va axborot tizimlari xodimlar mehnat yuklamasini kamaytirgan hamda operatsion xarajatlar qisqarishiga olib kelgan. Virtual turlar va raqamli marketing vositalaridan foydalangan korxonalarda yangi mijozlarni jalb qilish ko'rsatkichlari yuqoriroq bo'lgani aniqlangan.

Tadqiqot natijalari shuningdek, innovatsion texnologiyalarni joriy etgan korxonalarda raqobatbardoshlikning asosiy ko'rsatkichlari — mijozlar qoniqish darajasi, xizmat sifati va bozor faolligi nisbatan yuqori ekanini ko'rsatdi. SWOT asosida innovatsion yechimlardan foydalangan korxonalar raqobatchilarga nisbatan barqaror ustunlikka ega ekanligi qayd etildi.

SWOT tahlil: turizm korxonalarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish

Kuchli jihatlar: ➤ Raqamli platformalar va onlayn bronlash tizimlari orqali xizmat ko‘rsatish tezligining oshishi ➤ Mijozlar ma’lumotlarini tahlil qilish imkonini beruvchi CRM tizimlarining mavjudligi ➤ Innovatsion texnologiyalar yordamida xizmatlarni individuallashtirish imkoniyati ➤ Operatsion jarayonlarning avtomatlashtirilishi natijasida xarajatlarning qisqarishi ➤ Brend imijining yaxshilanishi va mijozlar sodiqligining oshishi	Kuchsiz jihatlar: ➤ Dastlabki investitsiya xarajatlarining yuqoriligi ➤ Xodimlarning raqamli texnologiyalar bo‘yicha malakasining yetarli emasligi ➤ Texnik infratuzilmaning ayrim hududlarda rivojlanmaganligi ➤ Axborot xavfsizligi va ma’lumotlarni himoyalash muammolari ➤ Innovatsion jarayonlarni boshqarishda tajriba yetishmasligi
Imkoniyatlar: ➤ Sun’iy intellekt, big data va smart-turizm texnologiyalarining tez rivojlanishi ➤ Raqamli marketing orqali xalqaro bozorga chiqish imkoniyatining kengayishi ➤ Davlat tomonidan turizmni raqamlashtirishga qaratilgan dasturlar ➤ Turistlar talabining onlayn va mobil xizmatlarga ko‘chishi ➤ Xalqaro IT-kompaniyalar bilan hamkorlik imkoniyatlari	Tahdidlar: ➤ Texnologik yangilanishlarning tez eskirishi ➤ Kiberxavfsizlik xatarlarining ortib borishi ➤ Raqobatchilarning tezkor innovatsion yechimlarni joriy etishi ➤ Texnik nosozliklar tufayli xizmatlar uzilishi ehtimoli ➤ Raqamli tengsizlik tufayli ayrim mijozlar qatlamining chetda qolishi

Muhokama

O'tkazilgan tadqiqot natijalari turizm sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etish korxonalar raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil ekanini tasdiqladi. Natijalarga ko'ra, raqamli platformalar, CRM tizimlari, onlayn bronlash xizmatlari hamda sun'iy intellekt asosidagi yechimlardan foydalanayotgan turizm korxonalarida xizmat sifati, mijozlar qoniqish darajasi va operatsion samaradorlik yuqoriroq ekanligi aniqlandi. Ushbu holat M. Porter tomonidan ilgari surilgan raqobat ustunligini shakllantirish nazariyasiga mos keladi, ya'ni innovatsiyalar xarajatlarni kamaytirish va xizmatlarni differensiallashtirish orqali bozorda ustunlik yaratadi.

Tadqiqotda aniqlangan mijozlar tajribasining yaxshilanishi Buhalis va Law tomonidan e-tourism konsepsiyasi doirasida keltirilgan xulosalar bilan uyg'unlashadi. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, axborot texnologiyalarining joriy etilishi turistik mahsulotni yaratish va iste'molchiga yetkazish jarayonini optimallashtiradi. Mazkur tadqiqot natijalari ham onlayn xizmatlardan foydalangan korxonalarda buyurtmalarni qayta ishlash tezligi oshganini va mijozlar bilan o'zaro aloqalar samaradorligi kuchayganini ko'rsatdi.[4,156]

Sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan xizmatlar bo'yicha olingan natijalar Ivanov va Webster tadqiqotlari bilan mos keladi. Mualliflar AI va robotlashtirilgan tizimlar xizmat ko'rsatish xarajatlarini qisqartirishini va xodimlar mehnat unumdorligini oshirishini ta'kidlagan. Ushbu tadqiqotda ham avtomatlashtirilgan jarayonlar joriy etilgan korxonalarda operatsion xarajatlar qisqargani va xizmat ko'rsatish sifati barqarorlashgani kuzatildi.[5,124]

Shu bilan birga, SWOT tahlili natijalari innovatsion texnologiyalarni joriy etish jarayonida muayyan cheklovlar mavjudligini ko'rsatadi. Xususan, dastlabki investitsiya xarajatlarining yuqoriligi va xodimlarning raqamli savodxonligi yetarli emasligi innovatsion jarayonlarni sekinlashtiruvchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu holat ko'plab rivojlanayotgan davlatlar turizm sektoriga xos bo'lib, mahalliy sharoitda innovatsion texnologiyalarni bosqichma-bosqich joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot turizm sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etish korxonalar raqobatbardoshligini oshirishda muhim strategik omil ekanini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Tadqiqot natijalari raqamli platformalar, CRM tizimlari, onlayn bronlash xizmatlari, sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan yechimlarning xizmat sifati, mijozlar qoniqish darajasi hamda operatsion samaradorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Innovatsion texnologiyalar yordamida turizm korxonalari mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlarni kengaytirish, boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish va bozordagi raqobat ustunligini mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Shuningdek, SWOT tahlili innovatsion texnologiyalarni joriy etgan korxonalarda mijozlar sodiqligi, marketing samaradorligi va xarajatlar tejamkorligi yuqoriroq ekanini ko'rsatdi. Shu bilan birga, dastlabki investitsiya xarajatlari, xodimlarning raqamli savodxonligi va texnik infratuzilma bilan bog'liq muammolar innovatsion jarayonlarni sekinlashtiruvchi omillar sifatida aniqlangan. Bu esa turizm korxonalarida innovatsiyalarni bosqichma-bosqich, strategik va tizimli yondashuv asosida joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari innovatsion texnologiyalar turizm korxonalarining barqaror rivojlanishi va uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatib, mazkur yo'nalishda keyingi ilmiy izlanishlar uchun nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1. M., Porter, E.** (2008). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Free Press.
- 2. D., Buhalis; & R., Law.** (2008). *Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet—The state of eTourism research. Tourism Management, 29(4).*

3. **S., Ivanov; & C., Webster.** (2017). Adoption of robots, artificial intelligence and service automation by tourism and hospitality companies – a cost-benefit analysis. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 29(9).
4. **U., Gretzel; D. R., Fesenmaier; S., Formica; & J. T., O’Leary.** (2006). *Searching for the future: Challenges faced by destination marketing organizations. Journal of Travel Research*, 45(2).
5. **S., Ivanov; & C., Webster.** (2017). *Adoption of robots, artificial intelligence and service automation by tourism and hospitality companies – a cost-benefit analysis. International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 29(9).